

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2020-36-01

29.03.2021.

Absolūtais aizliegums par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem
sodītām personām būt nodarbinātām saskarsmē ar bērniem
neatbilst Satversmei

Satversmes tiesa 2021. gada 25. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-36-01 “Par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta piektās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam”.

APSTRĪDĒTĀ NORMA

- Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta piektās daļas 1. punkts paredz:

Bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, bērnu pasākumos un tādos pasākumos, kuros piedalās bērni, nedrīkst strādāt, veikt brīvprātīgo darbu, kā arī saskaņā ar noslēgto vienošanos sniegt pakalpojumus personas (izņemot personas, kuras sniedz vienreizējus vai īslaicīgus pakalpojumus, kā arī pakalpojumus, kas tiek sniegti, bērnam klāt neesot), kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas.

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums:
“Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

- Satversmes 106. panta pirmais teikums:
“Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tās izskatīšanā ir civillietā, kurā celta prasība par darba uzteikuma, kas citstarp ir pamatots ar apstrīdēto normu, atzīšanu par spēkā neesošu, personas atjaunošanu darbā un vidējās izpeļņas piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku.

Pēc Augstākās tiesas ieskata, apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam, jo tajā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav nepieciešams. Šāda pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varot sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, pieļaujot katra individuālā gadījuma izvērtēšanu. Tāpat apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam, jo attiecībā uz prasītāju konkrētajā civillietā tiekot pieļauta atšķirīga attieksme, salīdzinot ar citām personu grupām, piemēram, personām, kuras nedrīkst strādāt par pedagogu, ja tās sodītas par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, un personām, kuras nedrīkst būt par bērna adoptētāju, ja tās sodītas par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai tās piedraudējumu. Iepriekšminētajos gadījumos esot pieļaujama individuāla gadījuma izvērtēšana, bet apstrīdētā norma tādu iespēju neparedzot.

TIESAS SECINĀJUMI

Par Satversmes 106. panta pirmā teikuma tvērumu

Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 106. panta pirmais teikums aizsargā ikvienas personas tiesības izvēlēties un saglabāt nodarbošanos, arī tādas personas, kas vēlas strādāt, veikt brīvprātīgo darbu vai būt nodarbināta, pamatojoties uz vienošanos par pakalpojumu sniegšanu, iestādē, kurā uzturas bērni, vai pasākumā, kurā piedalās bērni. [12.]

Par apstrīdētās normas saturu un tajā ietverto pamattiesību ierobežojumu

Satversmes tiesa secināja: lai gan apstrīdētā norma vairs nav piemērojama attiecībā uz personas tiesībām veikt pedagogisko darbību, tā ierobežo tiesības brīvi izvēlēties citu nodarbošanos ikvienai personai, kura sodīta par noziedzīgu nodarījumu, kas kvalificējams kā saistīts ar vardarbību vai tās piedraudējumu, bet nav bijis vērsts pret tikumību un dzimumneaizskaramību, – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. [12.5.]

Par to, vai apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai

Satversmes tiesa uzsvēra, ka nav pieļaujama nekāda veida vardarbība pret bērniem neatkarīgi no tās rakstura. Valstij ir pienākums veikt visus atbilstošos pasākumus nolūkā

pilnībā īstenot ikviena bērna tiesības. Bērna aizsardzībā no vardarbības jāievēro arī piesardzības princips. Jebkāda veida vardarbība pret bērnu ir novēršama visupirms tieši ar proaktīviem un preventīviem pasākumiem. [15.]

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums, kas proaktīvi un preventīvi sargā ikvienu bērnu no tādām personām, kuras izdarījušas vardarbīgus noziedzīgus nodarījumus, kalpo leģitīmam mērķim aizsargāt bērnu jeb citu cilvēku tiesības un ir piemērots šā mērķa sasniegšanai. [15.–17.]

Par apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma absolūto raksturu

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir absolūts. Lai gan apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums netiek attiecināts uz personām, kuras sniedz vienreizējus vai īslaicīgus pakalpojumus, kā arī pakalpojumus, kas tiek sniegti, bērnam klāt neesot, apstrīdētā norma attiecībā uz pietiekami skaidri noteiktu šā ierobežojuma subjektu loku neparedz izņēmumus, un šis ierobežojums ir noteikts uz mūžu. [18.]

Par absolūtā aizlieguma neatbilstību Satversmes 106. panta pirmajam teikumam

Izvērtējot absolūtā aizlieguma samērīgumu, Satversmes tiesa pārbaudīja, vai likumdevējs ir:

- 1) pamatojis absolūtā aizlieguma nepieciešamību;
- 2) izvērtējis absolūtā aizlieguma būtību un piemērošanas sekas;
- 3) pamatojis to, ka, paredzot izņēmumus no šā absolūtā aizlieguma, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē.

Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs konkrētajā gadījumā ir pamatojis absolūtā aizlieguma nepieciešamību ar pienākumu aizsargāt bērnus no vardarbības. Tāpat likumdevējs konkrētajā gadījumā arī izvērtējis absolūtā aizlieguma būtību un piemērošanas sekas. [19.1.–19.2.]

Taču Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs tomēr nav pamatojis, ka, paredzot izņēmumus no attiecīgā aizlieguma, tā mērķis netiktu sasniegts līdzvērtīgā kvalitātē. [19.3.1.–19.3.5.]

Konkrētajā gadījumā likumdevējs visus vardarbīgos noziedzīgos nodarījumus uzskatījis par tik bīstamiem, ka par jebkuru no tiem agrāk sodītām personām uz mūžu nosakāms aizliegums būt nodarbinātām iestādēs, kurās uzturas bērni, un pasākumos, kuros piedalās bērni. [19.3.2.]

Tāpēc Satversmes tiesa uzsvēra: tas, ka persona reiz tikusi sodīta par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ne vienmēr ir pietiekams pamats tam, lai konstatētu, ka šī persona apdraud sabiedrību un bērnus ilgtermiņā. Paredzot aizliegumu, kas ierobežo personas pamattiesības, ir nevis jāvadās no vispārīgām prezumpcijām, bet gan pēc iespējas jāveicina individuāla taisnīguma sasniegšana. Ar apstrīdēto normu aptvertās situācijas var būt ļoti dažādas. Atšķirīgas var būt gan ar noziedzīgo nodarījumu apdraudētās intereses, gan laiks, kas pagājis kopš tā izdarīšanas. Tāpat arī personas brieduma pakāpe un izpratne par noziedzīgā nodarījuma sekām var būtiski atšķirties atkarībā no tā, vai persona ir nepilngadīga vai pilngadīga. [19.3.2.]

Turklāt Satversmes tiesa atzīmēja, ka arī to personu tiesības, kuras vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu izdara, būdamas nepilngadīgas, aizsargā bērna vislabāko interešu prioritātes princips. Iespējams, ka šādā vecumā bērns vēl nav sasniedzis pietiekamu brieduma pakāpi un līdz ar to arī pienācīgu izpratni par savas rīcības sekām, tāpēc šādā gadījumā vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanas fakts pats par sevi nedrīkst ietekmēt visu personas atlikušo dzīvi. Proti, likumdevējs nedrīkst prezumēt, ka ikviena persona, kas noziedzīgu nodarījumu izdara, būdama nepilngadīga, arī pieaugusi būs vardarbīga un tāda paliks līdz pat mūža galam. [19.3.2.]

Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka ar apstrīdēto normu noteiktajam absolūtajam aizliegumam ikvienai par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai būt nodarbinātai institūcijās, kurās uzturas bērni, un pasākumos, kuros piedalās bērni, nav saprātīga pamata. [19.3.2.]

Satversmes tiesa atzina, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi līdzvērtīgā kvalitātē var sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kas turklāt neprasītu nesamērīgu ieguldījumu no valsts un sabiedrības. Proti, par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītas personas tiesības būt nodarbinātai saskarsmē ar bērniem var individuāli izvērtēt iestādes vadītājs, darba devējs vai pasākuma organizators, ja nepieciešams, konsultējoties ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju. Šāda papildu kompetence var tikt noteikta arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai, kurai jau šobrīd ir plaša kompetence bērnu tiesību aizsardzības jautājumos un Bērnu tiesību aizsardzības likuma prasību ievērošanas kontrolē. Tāpat šādu izvērtējumu var veikt arī vispārējās jurisdikcijas tiesa, Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā izskatot ar nodarbinātību saistītus strīdus. [19.3.5.]

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums neatbilst samērīguma principam un tādējādi arī Satversmes 106. panta pirmajam teikumam. [19.3.5.]

Par atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam

Secinot, ka apstrīdētā norma neatbilst kaut vienai augstāka juridiska spēka normai, tā atzīstama par prettiesisku un spēkā neesošu. Līdz ar to Satversmes tiesa nevērtēja apstrīdētās normas atbilstību papildus arī Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. [20.]

Par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz prasītāju konkrētajā civillietā ir vienīgā iespēja aizsargāt viņa pamattiesības. Līdz ar to tiesa nolēma apstrīdēto normu attiecībā uz prasītāju konkrētajā civillietā atzīt par spēkā neesošu no dienas, kad, pamatojoties uz apstrīdēto normu, ar šo personu tika izbeigtas darba tiesiskās attiecības. [21.]

Bērnu tiesību aizsardzības nolūkā Satversmes tiesa atzina par nepieciešamu un pieļaujamu to, ka Satversmei neatbilstoša norma vēl noteiktu laiku paliek spēkā, lai dotu iespēju likumdevējam noteikt rūpīgi izsvērtu, ar Satversmes tiesas sprieduma atziņām saskanīgu un Satversmei atbilstošu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu samērību starp personas tiesību ierobežojumu un bērna aizsardzību no vardarbības. [21.]

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta piektās daļas 1. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2022. gada 1. janvāra.

2. Attiecībā uz prasītāju civillietā Nr. C12173819 atzīt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta piektās daļas 1. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no šīs personas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/07/2020-36-01_Spriedums.pdf

---

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzi informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803

Video par Satversmes tiesu [šeit](#).

